

UVOD V EVROPO

- 10 milijonov kvadratnih km
- 750 prebivalcev (550 jih je v EU),po številu prebivalcev je takoj za Azijo in Afriko
- 11,7 svetovnega prebivalstva
  - *Evropa-70 prebivalcev na kvadratni km
  - *Svet-40 prebivalcev na kvadratni km
  - *Slovenija-100 prebivalcev na kvadratni km

- najbolj severna točka = Nordcap oz severni rt na Norveškem
- najbolj južna točka = rt Matapana v Grčiji (Peloponez)
- najbolj vzhodna točka=Ural (gorstvo)
- najbolj zahodna točka = rt Roca v Lizboni

Meja z Rusijo

Gorstvo in reka Ural,Kaspijska nižina,gorstvo Kavkaz-El brus-meja zahodno po Črnem morju,Bospor,Dardanele,Egejsko morje in čez Ciper.

- Evropa je najbolj razčlenjena celina (otoki,polotoki,zalivi). Večina prebivalstva ima do morja povprečno dve uri.

- Podnebje je po večini zmerno (zmerno topli pas:

*oceansko podnebje-zahodna Evropa,London,sveža poletja,mile zime,listnati gozd

*vlažno podnebje;Berlin,Moskva,bolj kot gremo proti vzhodu večje se temperaturna amplitude in manj je padavin,značilen poletni višek padavin-srednja in vzhodna Evropa,listnati in mešani gozd

*suho in polsuho podnebje;stepsko rastlinstvo,južni del vzhodne Evrope

*zmerno hladno podnebje;severni del evropske Rusije,manj padavin,severni iglasti gozd-tajga)

in zaradi tega ugodno za poselitev. Subtropski je zgolj južni del kontinenta (sredozemsko podnebje-Sredozemsko morje;mediteransko rastlinstvo,makija,mediteranski gozdovi-listavci in iglavci),subpolarni pa severni del kontinenta;tundrsko podnebje,tundrsko rastlinstvo,sever Skandinavije.

- do 20. st je bila najrazvitejši del sveta,potem pa se je njen pomen začel zmanjševati
- pride do globalizacije in vanjo se začnejo množično priseljevati ljudstvo iz drugih celin-postane večrasna
- prevladuje bela rasa in krščanstvo
- razviti »evropski zahod« in nerazviti »evropski vzhod« (blokofska ureditev,železna zavesa)

Vzhodna Evropa

Belorusija
Moldavija
Ukrajina
Rusija

Južna Evropa

Italija
Španija
Portugalska
Grčija
Malta

Jugovzhodna Evropa

Bolgarija
Romunija
Srbija
Črna Gora
Bosna in Hercegovina
Hrvaška
Albanija
Makedonija
Kosovo

Zahodna Evropa

Velika Britanija
Irska
Nizozemska
Belgija
Luxemburg
Francija

Srednja Evropa

Nemčija
Poljska
Češka
Slovaška
Švica
Avstrija
Slovenija
Madžarska
Lihenštajn

Severna Evropa

Islandija
Norveška
Švedska
Finska
Danska
Estonija
Latvija
Litva

- večina evropskih obal leži ob stranskih morjih in zalivih
- evropske ožine- Bospor,Dardanele in Gibraltarska vrata
- klifi so na Britanskem otočju,v Franciji in pa v Portugalski

6 tipov obal:

Fjordski tip

- Norveška, VB, Islandija
- fjord je potopljena ledeniška dolina
- omogočajo plovbo daleč v notranjost a so za kopni promet ovira

Riaški tip

- JZ Irske, SZ Španja(Lizbona – Tejo)
- podobna je fjordu le da je to potopljena rečna dolina
- pravokotno se izliva v morje

Dalmatinski tip

- nastanejo z ugrezanjem kopnega-transgresija;če se dviga kopno pa je regresija
- otoki so vzporedni z gorami-Velebit

Esturijski oz lijakasti tip

- izliva se v obliki lijaka
- ugodna za pristanišča,ker lahko grejo ladje bolj v notranjost celine (London – Temza,Hamburg-Laba)

Lagunski tip

- zemeljska kosa
- Baltsko morje

Deltasti tip

- Donava v Romuniji
- Rona v Franciji

Limanski tip

- zalivi poleg npr Črnega morja

Morja se delijo po legi:

Obrobna morja

- Barenzovo
- Norveško
- Belo
- Biskajski zaliv

Sredozemska morja

- Sredozemsko morje

Medotoška morja

- Keltsko morje
- Irsko morje

Stranska morja

- Botniški zaliv
- Baltsko morje
- Jadransko morje

Šelfna oz plitka morja

- do 200 m
- pri nas npr Strunjan najbolj globok-34 m
- potopljeni del celine
- Baltsko morje in severno morje

- Severno morje je najbolj plitko
- Sredozemsko morje je najbolj slano vzrok:manj padavin,izhlapevanje)
- 34 je promil slanosti svetovnega morja
- Slovensko morje je najbolj slano pozim

	PREDKAMBRIJ	KALEDONSKA OROGENEZA	HERCINSKA OROGENEZA	MEZOZOIK	KENOZOIK	PLEISTOCEN
POKRAJINSKA IMENA	<ul style="list-style-type: none"> •Baltski ščit •Ruska plošča •Hebridi (škotsko višavje) 	<ul style="list-style-type: none"> •Skandinavsko gorstvo •Škotsko višavje •Penini •Kambrijsko gorstvo •S del Irske-Wales 	<ul style="list-style-type: none"> •Špansko sredogorje-mezeta •Kantabrijsko gorovje •Kastilsko gorovje •Ibersko gorovje •Francija-centralni masiv •Vogezi •Malzacija •Lorena •Belgija-Ardeni •Nemčija-Črni gozd •Švapska in frankovska jura •Bavarska planota •Harz •Češka-Šumava 	<ul style="list-style-type: none"> •ni orogenez •morje Tetis •razpad Pangee 	<ul style="list-style-type: none"> •dvigne se dno morja Tetis → mlada nagubana gorstva •Beltijsko gorovje •Pireneji •Alpe •Apenini •Dinarsko gorstvo •Sicilija •Korzika •Baleari •Karpati •Pindos •Balkan •Panonska kotlina •Packa kotlina •Vlaška kotlina, to je v bistvu Celjska 	<ul style="list-style-type: none"> •ledena doba •celinska in visokogorska poledenitev •Alpe-visokogorska •Švedska - celinska
KAMNINE	<ul style="list-style-type: none"> •magmatske in metamorfne 	<ul style="list-style-type: none"> •m&m 	<ul style="list-style-type: none"> •m&m 	<ul style="list-style-type: none"> •apnenec-sedimentna kemijska kamnina; se topi 	<ul style="list-style-type: none"> •apnenec •dolomit 	
RELIEFNA ENOTA	<ul style="list-style-type: none"> •arhaična uravnana pokrajina •vzhodno evropsko nižavje 	<ul style="list-style-type: none"> •stara grudasta gorstva 	<ul style="list-style-type: none"> •sredogorja 		<ul style="list-style-type: none"> •visokogorja •kotline •nižavja 	
TIP POVRŠJA	<ul style="list-style-type: none"> •rečni 	<ul style="list-style-type: none"> •obalni •ledeniški •rečni 	<ul style="list-style-type: none"> •rečni 		<ul style="list-style-type: none"> •ledeniški •rečni 	
REGIJA	V,S,Z	S,Z	•celotna Evropa		•vse razen S	
PRST & RASISITJE	<ul style="list-style-type: none"> •tundra-glejsol oz tundrska prst •tajga-podzol oz siva sprana prst •stepa-glej spodaj 	<ul style="list-style-type: none"> •tundra •tajga •kambisol-glej spodaj 	<ul style="list-style-type: none"> •rjava prst •kislina, nerodovitna •rastje je odvisno od nadmorske višine-listnati in mešani gozd 		<ul style="list-style-type: none"> •različne prsti •rastje je odvisno od n.v. in od oddaljenosti od morja 	

1. Pod stepto se razvije črnica, če je osnova puhlica → nizkotravna stepta
2. Če ni puhlice → visokotravna stepta, prst je stepska rjavica
3. Okoli črnega morja → suha stepta, prst je kostanjeva
4. Okoli Kaspijskega jezera → slana stepta, prst je slana

Kambisol - naravno rastje, listnati gozd npr Škotsko višavje

Guba - nastajale so v alpidski orogenezi in ima slemenitev (antiklinala, sinklinala)

Gruda - so nižja in nimajo slemenitve (stara gorstva, čoki, prelomi, kotline)

Celinska poledenitev

- obala čeri in otočkov
- morena
- fjordi
- puhlica
- ledeniška jezera
- ledeniški relief
- balvani-velike skale

• vzhodnoevropsko nižavje in pa Nemško – Poljsko nižavje

- rude so iz predkambrija in paleozoika
- črni premog kaledonska orogeneza in hercinska

PODNEBJE EVROPE

Tundrsko

- julija ni več kot 10°C
- notranjost celine so konvekcijske padavine

Tajga

- -40°C pozimi in +30°C poleti
- azorski anticiklon v Sredozemlju (anticikloni prihajajo iz Islandije zato je npr Španija bolj vlažna, oceanska klima je zgolj v Biskajskem zalivu)

Podnebni dejavniki:

Anticikloni:

- sibirski (zima, je mrzlo, suho in sončno-ni oblakov, ki bi zadrževali toploto)
- azorski (vroče in suho vreme iz Afrike)

- pri nas je Genovski anticiklon, in zaradi njega so pri nas padavine
- temperatura se spreminja z višino ..0,65°C na 100m

Cikloni

- islandski minimum (padavine)

Geografska širina

- živijo predvsem okoli 50. vzporednika, razlog →

Severnoatlantski tok

- izhlapevanje
- morje zamrzne
- pozitivna toplotna anomalija
- Z & S Evropa-obale

Razporeditev kopnega in morja

- vzhodni del je celinski vendar lahko vplivi Atlantskega oceana vseeno pridejo tudi tja, ker ni vmes nobenih ovir, razen Alp in pa Skandinavskega gorstva. Padavina se zmanjšuje v smeri od zahoda proti vzhodu.

Relief

- privetrne strani so bolj namočene kot zavetrne (sončna stran Alp)

VODOVJE

Povodja

- Severno ledeno morje
- Črno morje
- Sredozemsko morje
- Atlantski ocean

Visokogorska poledenitev

- do 1200m pod ledom
- triglavski ledenik
- ledeniška jezera
- krnica
- slapovi
- U doline (Trenta, Planica, Vrata)
- morena (material, ki ga odnaša)
- balvan
- ošiljeni vrhovi (npr Skandinavsko Gorstvo ima kapice-FIJELI)

Povodnica-najvišji deli razvodja,navidezna črta.

Razvodje – ozemlje ki loči dve porečji oz 2 povodji

Porečje – ozemlje od koder padavinska voda odteka v reko

Povodje – ozemlje od koder se padavinska voda izliva v morje

Bifurkacija oz viličenje-postopek s katerim ugotovimo kje pride neka določena reka,ko se izlije v podtalnico na površje

Odtočni količnik – je razmerje izraženo v procentih in sicer med vodo ki pade v reko in vodo ki odteče iz nje(Alpe- 80% nižine – 20%)

Rečni režim – višina vode v strugi reke,ki niha v toku enega leta. Lahko so enostavni,mešani in kombinirani. Rišejo se s hidrogrami-dežni,snežni,ledeniški

- najpomembnejša plovna reka je Ren

Jezera po nastanku:

Reliktno

-Blatno jezero
(dejansko je sladko)

Kraško

-Cerkniško
-Skadarsko
(Albanija)

Tektonska

-Makedonija

Ledeniški

-Švica-Ženevsko
-Nemčija-Bodensk

- največja jezera so na severu Evrope-Ladoško

Kamnine so po kemijski sestavi karbonatne in silikatne.

VIRI ONESAŽEVANJA

Kisli dež

-žveplo iz hidroelektrarn in težke industrije-Švedska. Iglasti gozd kopiči strup,imajo silikatne kamnine,ki vodo ne prepuščajo

Ozonska luknja

-stratosfera

Freoni

-hladilniki,čistila,pralni prašek,klima,deodoranti

Toplogredni plini

-segrevanje ozračja CO2 in dušikov dioksid

Kmetijstvo

-amoniak poškoduje tla,tja pade dež,vse to izhlapeva in spet pade nazaj v obliki padavin

Črni trikotnik-Češka,Nemčija in Poljska→najbolj umazano ozračje

PREBIVALSTVO

Naravni in družbeni dejavniki

-oddaljenost od morja-prebivalstvo se zmanjšuje
-nadmorska višina
-oddaljenost od ekvatorja

Družbeni dejavniki

-gospodarstvo
-promet
-socialni in verski dejavnik

Separatizem-ločeni od ostalih,za sebe (Kosovo,Črna Gora,Padanija,Istra,Irska)

Asimilacija-prilagajanje (Romi,Indijanci→težko se prilagajajo)

Avtonomija-nekateri priznane pravice(**Katalonija**-Španci,v **Švici**-Nemci,Francozi,Italijani in **Bosna & Hercegovina**)

- Bosanski Srbi-republika Srbska-Banja Luka
- Bosanski Hrvati-Hercegovina-Mostar
- Muslimani-turško osvajanje

- določene države se želijo odcepiti od drug,zaradi narodnostnih pravic

Različne etične skupine:

Germani: Islandija, Norveška, Švedska, Nemčija, Nizozemska, Avstrija, VB, del Švice & Belgije

Romani: Italija, Francija, Španija, Portugalska, Romunija, del Švice in Belgije)

Slovani: V-Rusi, Belorusi, Ukrajinci, Moldavci

Z-Poljska, Češka, Slovaška, Sudetski Nemci

J-Slovenci, Hrvati, Srbi, Makedonci, Črnogorci, Bolgari

Iliri: Albanci

Kelti: Irci, Škoti, Bretanci

Heleni: Grki

Uralski narodi oz Ugrofinci: Finci, Estonci, Madžari

Baltski narodi: Litva, Latvija

Specialne države:

Španija

-Baski-S

-Katalonija-V

-Galičani-SZ

-Španci

Belgija

-Germani: Flanci; na severu, govorijo nizozemski jezik
Nemci

-Romani: Valonci-govorijo francosko, npr v Bruslju pa francosko in nizozemsko

Švica

-Germani-Nemci; Bern

-Romani-Francozi in Italijani

-Retoromani-stari Švicarji (blizu Avstrije že=

-veliko je tujcev, ker ne dobijo državljanstva

Bosna in Hercegovina

-Slovani: Srbi; Banjaluka in Hrvati, Mostar

-Muslimani-bošnjaki; Sarajevo

Jezikovna delitev

• indoevropski jezik (slovanski, romanski in germanski)

• ugrofinski jezik

• baskovski jezik (Baski v Španiji)

VERSKA SESTAVA

Kršćanstvo

Islam

Hinduizem

Budizem

Kršćanstvo

Katoličani/rimokatoličani-rojstvo Jezusa

-Španija, Italija, Slovenija, Hrvaška, Poljska, Litva, J. Nemčija, J. Švica, Irska

Pravoslavci. 11.st. ne verjamejo v brezmadežno spočetje Marije, tudi v troedinost ne

-Bosna, Grčija, Makedonija, Irska

Protestantje-16.st. evangelisti, Nova zaveza, Biblija!

-Švica, Norveška, Estonija, Latvija, VB, Bosna, Irska

Islam

Muslimani

-Albanija, BiH, JV Bolgarija, Kosovo, nekaj malega Hrvaška in Črna Gora

SELITVE

• zaradi političnih in tudi ekonomskih vzrokov

•ob koncu druge svetovne vojne

1 val

-1950 do zgodnjih 70ih

-moška nekvalificirana delovna sila iz Južne Evrope-Italija,Španija,Grčija,Portugalska,Jugoslavija

-evropski zahod je potreboval delavce a domačini težkih del niso želeli opravljati

-moški gredo proti svojim nacijam-kjer so imeli včasih svoje kolonije

-šli so tudi zaradi političnih vzrokov(vojna..npr Kurdi so bili preganjani od Turkov)

•1973 je naftna kriza in gospodarska rast se upočasni,premalo nafte in zato cena pade

2. val

-do 80ih let

-zajame žene in otroke prej omenjenih moških

-ta val ni tako številčen

3. val

-druga polovica 80ih

-množičen in še vedno traja

-spremenila se je oblika selitev,struktura migrantov in tudi smer selitev

- v Francijo se seli:Portugalska,Španija,Senegal,Maroko,Tunizija

-v Nemčijo se seli:Grčija,Južna Italija,nekdanja Jugoslavija,Turki

-Severna Italija gre v Švico

-Finska gre na Švedsko

-v VB pridejo Irci,ljudje s Karibov,Pakistana in Indije

4 oblike priseljevanja

Azilanti (prosijo za azil;politično preganjani ljudje ali begunci z območij,ki so jih prizadele vojne ali druge katastrofe.

Mnogo teh ljudi v resnici ni bilo preganjanih ampak so to uporabili kot pretvezo da so se lahko preselili iz ekonomskih vzrokov. Najbolj velikodušne države do azilantov so bile-Švica,Nemčija in Švedska)

Begunci-zaradi vojne

Ilegalni priseljenci (ljudje s tretjega sveta,schengenska meja-Estonija,Litva,Latvija,Poljska,Slovaška,Romunija,J Romunija,Madžarska in Slovenija)

Visoko kvalificirana delovna sila(študentje ki gredo v državne prestolnice in finančna središča,beg možganov)

Premožni upokojenci(iz hladnih delov Evrope se selijo v toplejše kraje-Italija,Francija,Španija)

•smeri selitev so iz manj razvitih dežel v bolj razvite

•zadnja leta predvsem v Južno Evropo (doživela je hitro gospodarsko rast,blizu je Afriki,Aziji in vzhodnem delu Evrope in zato se priseljenci lahko hitro pomešajo med turiste)

•migracija=selitev

•imigracija-če se preseliš npr iz Slovenije na Hrvaško

Emigracija-ko smo na tujem ozemlju npr Slovenci bi bili za Hrvate emigrantje,če bi se tja preselili

•Angleži prihajajo na Goriško,Francozi pa na Kras,Nemci→Azurna obala (obala Francije in Italije)

•siva ekonomija=delo na črno

•migracijski tokovi so potekali od severa proti jugu in od vzhoda proti zahodu